

Verso

Irodalomtörténeti folyóirat

Verso
Irodalomtörténeti folyóirat
2019/1

Szakmai védnökök
Bartók István
Jankovits László
Nagy Imre

A szerkesztőbizottság tagjai
Bozsoki Petra
Laczkó András
Milbacher Róbert
Pálffy Eszter
Pap Balázs

Tördelőszerkesztő
Pap Balázs

Borító
Simor Kamilla

Az idegen nyelvű rezümék nyelvi lektora
Maczelka Csaba

ISSN 2630-8479

Felelős kiadó
a PTE BTK Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet
Klasszikus Irodalomtörténeti
és Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszékének vezetője
(7624 Pécs, Ifjúság u. 6.)

szerk@versofolyoirat.hu

EFOP-3.4.3-16-2016-00005

Korszerű egyetem a modern városban: Értékközpontúság,
nyitottság és befogadó szemlélet egy 21. századi felsőoktatási modellben

TARTALOM

TUDOMÁNYOS GYŰJTEMÉNY

MILBACHER RÓBERT	
„Szeresd a magyart, de ne faragd le”	
A csinosodás-program kiterjesztése és visszavonása (?) a Toldiban és a Toldi estéjében	5
MACSKÁSI ÁRPÁD	
Mikszáth körül a mező	
Ideológiai csatározások Mikszáth körül a felépülő irodalmi mezőben	21
RADNAI DÁNIEL SZABOLCS	
A nemzeti irodalom nagyelbeszélése Mikszáth Kálmánnál.....	39

TÁRSALKODÓ

PÁLFY ESZTER	
Szerelem és házasság Kemény Zsigmond Özvegy és leánya című regényében.....	52
TÓTH ORSOLYA	
Özvegyek leánya	
Vallásos, képzelődési és szerelmi rajongás	
Kemény Zsigmond Özvegy és leánya című regényében	65

KRITIKAI LAPOK

FAJT ANITA	
Izolációtól börtönig: A régi magyarországi tudós társaságokról (Learned Societies, Freemasonry, Sciences and Literature in 18th-century Hungary: A Collection of Documents and Sources, ed. Réka Lengyel, Gábor Tüskés, Bp., MTA BTK Irodalomtudományi Intézet, 2017.).....	89
BOLDOG-BERNÁD ISTVÁN	
A feledésből kiemelve? (Eötvös-újraolvasó, szerk. Devescovi Balázs, Bp., Eötvös Kiadó, 2018.)	97

HASZNOS MULATSÁGOK

S. LACZKÓ ANDRÁS	
„...mily boldog enyészet!”	
Manipuláció és nyelvi teremtés Vörösmarty Mihály Éj és csillag című versében	103

FILLÉRTÁR

SZŰCS KATA ÁGNES	
Szent Erzsébet 16. századi portugál nyelvű életrajza (forrásközlés)	112

Radnai Dániel Szabolcs

A nemzeti irodalom nagyelbeszélése Mikszáth Kálmánnál

Bevezetés

Mikszáth publicisztikáját, s azon belül irodalomtörténeti tárgyú írásait tekintve kevés magyar írótt tüntetett ki néhány cikk terjedelmén túlmenő figyelemmel, nagy ívű kontextuális (történeti) beágyazással és részletesen kifejtett esztétikai kommentárral. Egyértelműen Jókai Mórról értekezett a legtöbbet, ugyanakkor – sokkal kisebb számban – elvértve rajta kívül is írt magyar szerzőkről a publicisztika különböző műfajaiban (előszó, nekrológ, kritika). E szövegek kimerítő vizsgálata még kevéssé kezdődött meg a Mikszáth-recepcióban. A következőkben arra vállalkozom, hogy feltérképezem a mikszáthi publicisztika azon szövegeit, amelyek a nemzeti irodalomtörténet kérdését tematizálják, és kanonikus magyar szerzőkkel foglalkoznak. A korábbi hasonló vizsgálódások¹ – főként kanonizációs kérdésekre és Mikszáth irodalomtörténettel kapcsolatos állításaira fókuszáló – közelítésmódjával ellentétben dolgozatomban azt igyekszem bemutatni, milyen narratív, retorikai sémákra épülnek Mikszáth szerzői életműveket bemutató írásai. E retorikai eszköztár feltárása egyfelől rávilágíthat arra, milyen történeti diskurzusokat hívnak életre az érintett szövegek, illetve vezérfonalként szolgálhat irodalmi tárgyú írásaiknak későbbi összehasonlításához.

Tanulmányomban azt vizsgálom, hogyan jelennek meg Mikszáth Kálmán szövegeiben a nemzeti irodalom nagy alakjai, és miként válik elbeszélhetővé a magyar irodalom története Mikszáth reflexiói által; milyen képzetek, diskurzusok, narratívák építik fel irodalomtörténeti koncepcióját.

Mikszáth Kálmán irodalomtörténeti szövegeiről

Az ezredfordulótól felélénkülő és a napjainkban is produktív Mikszáth-újraértelmezések legnagyobb része kezdetben Mikszáth Kálmán legismertebb, kanonikus műveit érintette. Az olyan alkotások, mint a *Beszterce ostroma*, *A Szent Péter esernyője*

¹ Lásd BISZTRAY Gyula, *Mikszáth »irodalomtörténete« = Mikszáth Kálmán: Írói arcképek*, szerk. BISZTRAY Gyula, Bp., Művelt Nép, 1953, 5–34; SÁNTA GÁBOR, *Egy „öreg herold” a kürtjébe fúj: Mikszáth és az Almanach = Mikszáth-émlékkönyv*, szerk. FÁBRI Anna, Horpács, Mikszáth Kiadó, 1997, 131–146; BRASSAI Zoltán, *„Eltűnt évtizedek színes kavicsai” = Mikszáth-émlékkönyv... i. m.*, 121–130.

vagy *A gavallérok* és más nagyhatású szövegek modern kérdésfeltevésű, főként narratológiai, prózapoétikai vizsgálatai mellett eleinte nem sok igény mutatkozott az író kevésbé kanonizált vagy elfeledett írásainak bevonására. Így a róla szóló megújult irodalomtudományos diskurzusban sokáig nem kaptak szerepet – természetesen *A tót atyafiak* és *A jó palócok* kötetek kivételével – a kispróza munkák, elbeszéléskötetek; valamint még kevésbé a nem fikciós, publicisztikai írások. Annak ellenére, hogy mindkét szövegtörzset terjedelme jelentős: a kritikai kiadás *Elbeszélések* sorozatának 1861 és 1903 közötti intervalluma tizenhét kötetet, a *Cikkek és karcolatok* (később: *Cikkek, tárcák*) 1869 és 1906 közötti termése pedig harmincnolc kötetet tesz ki – s egyelőre mindkét folyam befejezetlen.²

Noha Szilasi László már a „Mikszáth-renaisszánsz” hajnalán, 2000-ben felhívja a figyelmet a Mikszáth-kanon szűkülésére (persze leginkább a regényekre, nagyobb elbeszélésekre utalva),³ utóbbi szövegek töredékes értékelése csupán később, az évtized második felében kezdődik meg. Hajdu Péter első, 2005-ös Mikszáth-könyvében (*Csak egyet, de kétszer*)⁴ főként kanonikus művek újszerű értelmezésére tesz kísérletet, de elemzéseiben olyan alkotásokra is kitér, amelyekre addig kevés figyelem irányult. Például a novellaciklus elméleti fejtegetései közben utal *Az apró gentry és a nép* című kötetkompozíciójára, vagy az a nekdota megjelenését tárgyalván *Az apám ismerősei* és a *Prakovszky, a siket kovács* című kisregényekre.⁵ A fenti korpusz szisztematikusabb vizsgálatát második könyvében, a *Tudás és elbeszélésben*⁶ (2010) kezdte meg, amelyben részben Mikszáth novellisztikáját vizsgálja a történelemés a megismerési tapasztalat szemszögéből, részben pedig áttekinti a politikai karcolatok szövegvilágát és a Magyar Regényírók Képes Kiadása⁷ (Franklin-Társulat) előszóiból kibomló mikszáthi „regénytörténetet”.

Hajdu Péter Mikszáth irodalomtörténeti szövegeit koherens korpuszként, mint a címben is írja, „regénytörténetként” kezeli.⁸ Ellentétben Mikszáth szerzteágazó publicisztikai életművének jelentősebb hányadával, a Magyar Regényírók Képes Kiadásának előszói, amelyek mindegyike egy-egy irodalmi arckép, több szempontból nagyon hasonló, egységként kezelhető szövegek. Egységes formátumban és kontextusban jelentek meg, egy illusztris, Mikszáth által szerkesztett sorozat köteteinek bevezetéseként, így hasonló formai jegyekkel, például megközelítőleg azonos (nagyjából négy oldalas) terjedelemmel. Ebből adódóan ezeknek az életrajzi esszéknek az

2 A MIKSZÁTH Kálmán Összes Művei sorozat köteteit lásd: <http://textologia.iti.mta.hu/csv/kiadvany.php?item=49> (letöltve: 2018. 03. 10.)

3 SZILASI László, *AKopereczky-effektus, avagy miképpen fiadhatja egy beszéd a saját apját* (Mikszáth Kálmán: *A Noszty fiú esete Tóth Marival, IX. fejezet*) = Sz. L. *A Kopereczky-effektus*, Pécs, Jelenkor, 2000, 80–83.

4 HAJDU Péter, *Csak egyet, de kétszer: A Mikszáth-próza kérdései*, Bp., Osiris–Pompeji, 2005.

5 *Uo.* 122–153., 191–255.

6 HAJDU Péter, *Tudás és elbeszélés: A Mikszáth-kispróza rejtelmek*, Bp., Argumentum, 2010.

7 Mikszáth a sorozat 48 kötetéhez 29 előszót írt; az összes bevezetőt tartalmazó gyűjtemény jelenleg nincs, a legteljesebb válogatást lásd MIKSZÁTH Kálmán, *Cikkek, tárcák*, összeáll. DOMOKOS Mátyás, Bp., Magyar Helikon, 1970, [MIKSZÁTH Kálmán Művei 15.]

8 HAJDU, *Tudás és elbeszélés... i. m.*, 128–170.

elbeszélője többnyire egységes retorikai eszköztárral dolgozik a produkció oldalán, miként a zonos olvasói elvárásokra apellálva recepcióra nézve.⁹ Némileg hasonló formaikoherenciával, ugyanakkor nagyobb szabadsággal rendelkeznek az Egyetemes Regénytár Almanachja (Singer és Wolfner) elé írt, 1887 és 1910 között született, jóval hosszabb terjedelmű Mikszáth-előszók. Utóbbi írások kevésbé vállalkoznak konkrét irodalmi művek vagy szerzők bemutatására (noha előfordult ilyen is)¹⁰ – mi több, az adott évi Almanachban szereplő írókat sem ismertetik –, sokkal inkább az irodalmi intézményrendszer működésével kapcsolatos általános vélekedéseket közvetítenek. A magyar irodalom jelenlegi állása; a lapok, kiadók, szerzők, művek és olvasók viszonya, az elbeszélő irodalom „fejlődéstörténete” stb. – mind-mind olyan témák, melyek leginkább Mikszáth kevésbé konkrét (implicit) elméleti reflexióit jelenítik meg, persze a következetesség és a logikus analízis igénye nélkül.

Mindazonáltal ingoványosabb terep Mikszáth sajtóbeli tevékenységének kategorizálhatatlan és számtalan témát, műfajt és befogadói közeget megmozgató korpuszáról sommás állításokat tenni. Jelen dolgozatban a nemzeti irodalom alakjainak megjelenítését elemzve azokat a vizsgálati módokat, a retorikai eszköztár és a narratív struktúrák figyelembe vételét követem, amelyekkel Hajdu Péter közelített az életrajzi esszékhöz. Meglátásom szerint e nyomvonalon elindulva kialakíthatók bizonyos kapcsolatok Mikszáth hasonló műfajú, írókról szóló írásai között. Felvázolható egy hipotetikus irodalmi fejlődéstörténet, amelynek szövegeiben a hasonlóságok és különbségek megvilágításával képet kaphatunk Mikszáth irodalomtörténeti reflexióinak hátteréről.

A nemzeti irodalom nagy alakjai Mikszáth irodalom-felfogásában

Mint említettem, a tanulmányban vizsgálódásomat elsősorban nem kanonizációs kérdésfelvetések irányítják (pl. milyen érvek mentén válogatott Mikszáth egy-egy író a Franklin-sorozatba), mégis meg kell jegyezni, Mikszáth irodalmi tárgyú fejtegetései – annak ellenére, hogy nem volt sem hivatásos szaktudós, sem gyakorló kritikus – bírhattak némi kanonizáló erővel a korszakban.

Mikszáth az 1880-as évek elejétől – miközben formai értelemben megteremtette és kanonizálta az addig kevés előzménnyel (az 1860–70-es években felbukkanó

⁹ A szövegek koncepciózus olvashatóságáról több vélekedés is létezik; BISZTRAY Gyula 1953-ban (noha valóban idézőjelben) „irodalomtörténetnek” nevezte Mikszáth válogatott írói arcképeit (BISZTRAY, *i. m.* 5–34.), BRASSAI Zoltán ezzel szemben amellettt érvelt 1997-ben, hogy a jellemrajzokból semmilyen konstans irodalomszemlélet nem tárul fel (BRASSAI Zoltán, „Eltűnt évtizedek színes kavicsai” = *Mikszáth-életrajzok*, szerk. FÁBRI Anna, Horpács, Mikszáth Kiadó, 1997, 121–130.). HAJDU Péter pedig a szövegek majdnem teljességgel megegyező kivitele, formája, közlésmódja, kontextusa, semelletta zonos retorikai célkitűzése miatt tartja összefüggő korpusznak a jellemrajzokat (HAJDU, *Tudás és elbeszélés...*, *i. m.*, 129–133.)

¹⁰ Az 1902. évi Almanach-előszót például kizárólag Eötvös Károly *Utazás a Balaton körül* c. művének és II. Andrássy Gyula gróf jogi szakmunkájának (*A magyar állam főnmaradásának és alkotmányos szabadságának okai*, 1901) méltatása tölti meg. MIKSZÁTH Kálmán, 1902 = MIKSZÁTH, *Cikkek, tárcák...*, *i. m.*, 778–781.

szatirikus politikai arcképekkel) rendelkező országgyűlési karcolat műfaját¹¹ – publicisztikai, közéleti tevékenysége folytán olyan új, modern értelmiségi szerepkört is reprezentált, mely szemben állt mind a szaktudósi, a közélet témáit szakmai kérdésekké alakító, mind a nyíltan politikai partizánságot vállaló szereptípussal.¹² Ez a pozíció, amelyet T. Szabó Levente (Raymond Aronra hivatkozva) találóan nevez „elkötelezett megfigyelő értelmiségi”-nek, egyfelől csupán laza elkötelezettséggel viseltetik a politika iránt, így egyben rálát, s reflektál is saját helyzetére. Másfelől célja a közéleti témák hatékony kommunikálása a szűkebb szakmai közeg felől a nagyközönség irányába.¹³ Némileg ennek a sajátosan új – a művészi, újságírói, gyakorló politikusi praxis elemeit vegyesen tartalmazó – szereptípusnak a megteremtése, valamint 1882-től kezdődő jelentősebb szépirodalmi sikerei hozhatták meg Mikszáthnak azt a presztízszt, melyre hagyatkozva elvállalhatta a két, korábban már említett reprezentatív könyvsorozat szerkesztését és az előszavak megírását. Az Egyetemes Regénytár *Almanach*-ját 1887-től szerkeszti, s ugyanezen évtől élete végéig országgyűlési képviselőként tevékenykedik, a Magyar Regényírók Képes Kiadásához pedig 1904-től ír előszókat. Mikszáth szavának tehát – jóllehet saját maga ódzkodott a hivatásos kritikus szerepkörétől¹⁴ – jelentős súlya volt,¹⁵ főként a későbbi, irodalmi sikerei korszakában született (s nem ritkán elfeledett szerzőket témául választó) szövegek esetében. A személyes érintettség mellett erre is alapozva érezhette magát Mikszáth Jókai Mór életrajzának megírására predesztinálva; nem véletlen, hogy a Jókai-halála körül született életrajzok, emlékező munkák¹⁶ közül messze Mikszáthé a legismertebb (s persze a legtöbbet kiadott és idézett) monográfia. A Jókai-értelmezés alakítása kapcsán kifejtett erőfeszítéseiről azonban a továbbiakban lesz még szó.

Mikszáth szerteágazó publicisztikájában általánosságban kevésbé találjuk meg az egységesítés, rendszeralkotás igényét a nemzeti irodalom általános leképezését, megvilágítását illetően. Az egyes írókról szóló szövegei nem feltétlenül rendelkeznek szilárd esztétikai, kritikai alapelvekkel; ezért van, hogy egyáltalán nem is kerülnek párbeszédbe magukkal az irodalmi művekkel. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az elszórtan, más-más közegben és időszakban megjelent írások egymás mellérendelve,

11 HAJDU, *Tudás és elbeszélés...*, i. m., 57–68.

12 T. SZABÓ Levente, *Mikszáth, a kételkedő modern: Történelmi és társadalmi reprezentációk Mikszáth Kálmán prózaepikájában*, Bp., L'Harmattan, 2007, 83–93.

13 T. SZABÓ megjegyzi még, hogy ennek a szereptípusnak a definiálásában az „értelmiségi” nem mint szociológiai, társadalomtörténeti értelemben vett fogalom szerepel, ha nem egyfajta kulturális, az értelmiség feladatait betölteni kívánó (a francia „intellectuel” kifejezésével körbeírható) funkcionális viselkedési mintaként. *Uo.*, 89–90.

14 Példaként lásd MIKSZÁTH Kálmán, *Mikor a hóhért akasztják* [1893] = MIKSZÁTH, *Cikkek, tárcák...*, i. m. 546.

15 Túlzás volna Mikszáth irodalmi tárgyú reflexióit felülértékelni a korszak jellegadó kritikusaiknak (pl. Gyulai Pál, Ambrus Zoltán, Ignotus) programjához képest, mégis sokat mond, hogy a marxista Mikszáth-recepció milyen mértékben alapozott e szövegek ka nonizáló erejére (kifejezetten például Tolnai Lajos vagy Papp Dániel Mikszáth általi elismerése kérdésében). Lásd BISZTRAY, i. m., ILLÉS Béla, *Mikszáth ars poeticája = Mikszáth Kálmán ars poeticája*, szerk. ILLÉS Béla, Bp., Szépirodalmi, 1960, 5–26.

16 Lásd: SZABÓ László, *Jókai Mór élete és művei*, Bp., Rákosi Jenő Hirlap Ujságvállalata, 1904; BEÖTHY Zolt, *Jókai Mór emlékezete*, Bp., Lampel Rt., 1905; ZSIGMOND Ferenc, *Jókai Mór*, Bp., MTA, 1924.

bizonyos diskurzusok mentén ne adhatnának ki visszatérő mintázatokat, hasonló érvelésmódokat, melyek jellemezhetik Mikszáth szövegeinek koncepcióját egy-egy irodalomtörténeti probléma kapcsán vagy akár általánosabb irodalomszemléletére is rávilágíthatnak.

Az egybevágó reflexiók, a szövegekben impliciten működtetett diskurzusok feltérképezéséhez a következőkben a nemzeti irodalom nagyjainak, elsősorban az 1840-es évek „nagy generációjának” mikszáthi koncepcióját igyekszem bemutatni néhány példán keresztül. Ehhez azon szöveghelyeket veszem sorra, ahol különböző kontextusokban felbukkan a nemzeti irodalom két kanonikus szerzője: Petőfi Sándor, Arany János, s ehhez hozzákapcsolom a Mikszáth-publicisztika legkifejtettebb részét: a Jókai-val kapcsolatos szövegkorpuszt is.

Mikszáth korának irodalmi szereplőihöz képest egyértelműen Jókairól értekezett a legtöbbet; még jóval az 1906-os *Jókai Mór élete és kora* előtt verses regénybe foglalta Jókai addigi életrajzát (*Jókai Mór vagy a komáromi fiú, ki a világot hódította meg*, 1883), és számtalan publicisztikai műfajban témává tette kedvenc regényíróját, egyben kedvesbarátját ésképviselőtársát.¹⁷ Írtróla korfestőkarcolatot,¹⁸ hosszasirodalmi fejtegetést,¹⁹ ünnepi beszédet,²⁰ személyes élménybeszámolót,²¹ nem is említve a nekrológokat,²² valamint Franklin-sorozatba kötelezően írott előszót (arcképet).²³ Ráadásul Mikszáth másokról írt szövegeiben is rengetegszer említi Jókait. Hipotézisem szerint tehát Mikszáth írásainak legtöbb irodalomra (a magyar irodalom fejlődésére, eredményeire, periodizációjára) vonatkozó reflexiója is leginkább önnön Jókai-olvasása és Jókai-val kapcsolatban kifejtett gondolatai felől értelmezhető. Ily módon a különböző, Mikszáth által csupán esetlegesen tárgyalt szerzők (például Petőfi Sándor vagy Kemény Zsigmond) leírását, pozicionálását is Mikszáth Jókai-képe formálja.

Egymás mellett olvasva Mikszáthnak a magyar nemzeti irodalom nagyjairól szóló szövegeit, azt láthatjuk, hogy töredékesen ugyan, de fejlődéstörténetként, a „kifejlesztés”, „virágzás” és „hanyatlás” mitikus narratívái is magában hordó működésként gondol az irodalomtörténetre. Kiemel belőle szerzőket, néha műveket is, felvázolva azok összefüggéseit, megjelölve a számára mérvadó korszakhatárokat – hasonlóan például Gyulai Pál emlékbeszédeinek kanonizációs eljárásához,²⁴ annak elle-

17 Mikszáth Jókai-hatásiszonyáról lásd MILBACHER Róbert, *Mikszáth Kálmán esete Jókai Mórral, a valósággal – és talán egy kicsit Kemény Zsigmonddal is* = M. R., *Bábel agoráján*, Pécs, Pro Pannonia, 2015, 238–251.

18 MIKSZÁTH Kálmán, *Jókai Szegeden* [1879] = MIKSZÁTH, *Cikkek, tárcák...*, i. m. 556–558.

19 Uő, *Csevegés Jókairól* [1887] = Uo., 559–570.

20 Uő, *Jókai Mórok* [1894] = Uo., 577–582.

21 Uő, *Szüret Jókainál* [1896] = Uo., 583–584

22 Uő, *Jókai Halálára; „Jókai temetése”* [1904] = Uo., 596–601.

23 Uő, *Jókai Mór (1825–1904)* [1905] = MIKSZÁTH, *Írói arcképek...*, i. m. 77–81.

24 TAKÁTS József, i. m. 170–171. TAKÁTS József mellett megjegyzi, hogy Gyulai emlékbeszédeiben kétféle „szótár” és koncepció létezik az irodalom mibenlétének megmagyarázására. Az egyik a nemzeti szellem kifejeződését tekinti az irodalom lényegének, ami ily módon időhöz kötött és nyitott jellegű (erre példa az Arany-emlékbeszéd); a másik pedig az univerzális emberi megismerésére irányuló törekvésnek tartja az irodalmat, melynek törvényei állandóak (erre példa a Kölcsey-emlékbeszéd, vagy a *Költészet lényegéről* című írás). Uo., 173. Nem kérdés, hogy Mikszáth reflexiói az előbbi magyarázatot erősítik meg.

nére, hogy Mikszáth kifejezetten az idő múlásával való szembenézés teljes hiányát kifogásolta Gyulai kritikusi működésében.²⁵ Periodizációs egységeik természetesen mások. Míg Gyulai Pál az Arany-émlékbeszédben a magyar irodalmi fejlődés csúcsaként – az új honfoglalás narratíváját működtetve, annak végpontjaként, egyfajta új Kánaánként²⁶ – beszél Arany János életművéről, addig Mikszáth koncepciójában – félretéve saját Arany-nekrológiának kultikus hangnemét és ismert toposzait²⁷ – Arany egy több elemből és periódusból álló *hanyatlástörténet* részévé válik. „De Toldi egy hanyatló korszak, a középkor hőse volt, Arany egy új, egy fejlődő korszak költője, akiben mintegy tetőzik költészetünk félszázados küzdelme, legfőbb vívmánya: a nemzeti és művészeti irány teljes összeolvadása.”²⁸ – fejezi be nagy hatású beszédét Gyulai. Ehhez képest Mikszáth – nyilvánvalóan a haláleset aktualitása, közelsége miatt is – sokkal inkább egy fenyegetően letűnő látszó „nagy kor” egyik utolsó (erkölcsi, emberi és irodalmi) példájának tekinti Arany Jánost, ebből származik halálának a szöveg által is felerősített tragikumuma a nemzeti kriptá és a lefordított címerpajzs képzettársításával.²⁹

Annakokát, hogy Mikszáth nekrológja Arany halálát egy nagyobb hanyatlástörténet egyik epizódjaként látta tja, abban a rendkívüli erőfeszítésben kell keresnünk, amit Mikszáth a '48-as forradalom,³⁰ s tágabban az 1840-es években pezsgő, forradalmi, kulturális és irodalmi élet kultuszának életben tartása céljából hajtott végre. Egyfelől a korszakot tematizáló szövegek erőteljes nosztalgiával viseltetnek a '40-es évek lázaskészülődéseiránt, szembeállítva mindezt a jelenkor minden szempontból sivárabb viszonyaival. Ennek legszebb illusztrációja a *Jókai Mór élete és kora* hetedik fejezete, „A Pilvax-asztal”, melynek leírásában oly módon eleveníti fel a s élteti a forradalmi készülődés kultuszát, hogy egyben³¹ hétköznapivá, esendővé, kisszerűvé, ugyanakkor szerethetővé teszi alakjait, köztük magát a főhőst, Jókai Mórt is.³²

25 „A természet nem adta meg neki a talentumot, követni tudni a folyamatosan fejlődő irodalomnak röptét, méltányolni tudni az új formákat, felösmerni az új hangokat és megérezni az új zamatokat. Ó valószínűleg most is ott van, hogy a legtökéletesebb regényeket e világon Kemény Zsigmond írta.” MIKSZÁTH Kálmán, *Mikor a hóhért akasztják* [1893] = MIKSZÁTH, *Cikkek, tárcák...*, i. m. 544.

26 MILBACHER, *Az emlékezet balzsama...* i. m. 70–71.

27 Az említett nekrológokról lásd Radnai Dániel Szabolcs: *Mikszáth Kálmán Arany-nekrológjairól* = „*Keresek világot*”, szerk. BÉNYEI Péter, BÉRES Norbert, BIHARY Gábor, FARKAS Evelin, Bp., DOSZ Irodalomtudományi Osztály, 2018, 141–156.

28 GYULAI Pál, *Arany János* [1883] = GYULAI, *Emlékbeszédék I.*, Bp., Franklin-Társulat, 1914, 284.

29 „De vége van! A címerpajzsot már-már föl lehet fordítani. Még tán egy üres... s aztán jöhet a rozsdá kriptakilincse, magyarok szíveire.” MIKSZÁTH, *Arany János meghalt* [1882] = MIKSZÁTH, *Cikkek és karcolatok...*, i. m. 147.

30 Az 1848/49-es forradalom s szabadságharcról mint kollektív nemzeti szimbólumról Mikszáth írásaiban lásd BARANYI Zsolt, *Mikszáth magyarságképe. Kollektív szimbólumok és nemzeti sztereotípiák* = *Mikszáth-émlékkönyv...*, i. m. 75.

31 A *Jókai Mór élete és kora* című mű és az életrajzírás normáinak összefüggéseiről lásd T. SZABÓ: i. m., 273–290.

32 A legérzékletesebb leírást lásd MIKSZÁTH Kálmán: *Jókai Mór élete és kora I.*, s. a. r. Bisztray Gyula, Akadémiai, Bp., 1960, 79–80. [MIKSZÁTH Kálmán *Összes Művei* 18–19, a továbbiakban: MKÖM 18]. T. SZABÓ Levente tézise szerint többek között ez a fajta alulstilizálás is oka annak, hogy Mikszáth *Jókai-életrajza* nem felelt meg a korábbi életrajzírással kapcsolatos normáknak. Lásd SZABÓ i. m., 273–290.

E számos Mikszáth-szövegben megnyilvánuló nosztalgia háttérében többféle jól ismert narratíva húzódik. Felismerhető egyfajta elveszett görögségképzet, ahol a félistenek/titánok még együtt élnek a halandókkal.³³ Ugyanígy a hősként választott *naiv* zseni szembeállása az életrajzíró és korát jellemző *szenzimentalizmussal* vagy a *költészet* korának (amelyben még nem specializálódtak és uniformizálódtak az irodalmi formák) konfliktusa az elanyagiasodott, kommercializálódott *próza* korával.³⁴ Továbbá az 1825 és 1848 közötti, a reformok fiatalos hevületével jellemezhető történelmi időszak idealizált, már távoli képe, szemben a Kiegyezés utáni illúzióvesztett, túlbürokratizált, parlamenti demokráciával bajlódó korrallal. A szövegek beszélője romantikus vágyakozást érez az időszak iránt, mikor szerző, kritikusok és közönség együtt élt egymással, s a közvélemény még nem volt teljességgel érdektelen egy-egy olvasmány iránt,³⁵ mikor a nagy írók maguk nevelték ki utódaikat, az irodalmi élet pedig egy nagy baráti társaság közös ügködésének tűnt. Nem úgy, mint Mikszáth korában, mikor is a túlzóan megszorított lapok és kiadók sűrűjében elveszik a kezdő író ambíciója, s a közönség „[...] ötven fokos közönyben szalad el” egy-egy új mű mellett.³⁶

A legtöbb eddig emlegetett irodalmi arcképében felbukkan a magyar 1840-es évek „nagy generációja”, amelyben egyszerre teremtek óriások (Széchenyi, Kossuth stb.), kiket az idő egyenként el is vesz a nemzettől,³⁷ aminek nemzedékéből „[...] három hegycsúcs emelkedik ki: Petőfi, Arany, Jókai.”³⁸ Többször érzékelteti e nemzedékegyediségét, megismételhetetlenségét, mely utóhatásában, a forradalom bukását követő években is megnyilvánult: „Az írókra egyszer járt jó idő Magyarországon. Az isten ne adja azt a jó időt soha vissza! Mikor a haza a ravatalon feküdt, akkor a könyvek holt betűiből ragyogott ki annak a képe elevenen.”³⁹ S mind Jókai-nekrológijában, mind a Franklin-sorozatba írt arcképben konkretizálja, hogy ennek a fényes kornak Jókai volt az utolsó nagy alakja: „Most az utolsó is eltűnik, árnyéka elvonult a halhatatlanság fönséges boltívei alá, ahova csak azok léphetnek, akik vagy olyat cselekedtek, amit érdemes megírni, vagy olyat írtak, amit érdemes elolvasni.”⁴⁰ Ezután a szöveg beszélője rögvest igyekszik elhatárolni magát attól, hogy esztétikai

33 Van, hol az Olümposzhoz hasonlítja a pezsgő magyar irodalmi életet: „Megelevenedett, nyüzsgött az írói világa magyar fantáziákban, mint egykor a görögöknel az Olümposz.” MIKSZÁTH KÁLMÁN, 1904 = MIKSZÁTH, *Cikkek, tárcák... i. m.*, 790. A 19. századi magyar irodalomban élő görögségképzetekről lásd HÁSZ-FEHÉR Katalin, *Elkülönülő és közösségi irodalmi programok a 19. század első felében (Fáy András irodalomtörténeti helye)*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2000, 112–123.

34 A költészet és a próza korszakának eltérő irodalomfogalmáról lásd SZILI József, *Az irodalomfogalmak rendszere*, Bp., Akadémiai, 1993, 150–166.

35 MIKSZÁTH KÁLMÁN, 1904 = MIKSZÁTH, *Cikkek, tárcák... i. m.*, 789–794.

36 Mikszáth még szóhasználatában is rájátszik a naiv és szenzimentális (schilleri) ütköztetésére: „Hogy azelőtt... Hja, más volt azelőtt a naiv korban. A tekintélyes öreg írók magok nevelték magoknak az utódokat és vetélytársakat.” *Uő, 1906 = Uo.*, 800–801.

37 *Uő, Jókai Mór (1825–1904) [1905] = Uő, Írói arcképek... i. m.*, 77.

38 *Uő, Jókai halálára [1904] = Uő, Cikkek, tárcák... i. m.*, 596–597.

39 *Uő, A mi külön fejedelmünk. Csevegés Jókairól [1887] = Uo.*, 563.

40 *Uő, Jókai halálára [1904] = Uo.*, 597.

szempontból rangsorolja a három szerzőt,⁴¹ máshol azonban egyenesen a magyar irodalom határköveként beszél Jókai működéséről („Jókai előtt és Jókai után» – így lesz jelölve a széppróza”).⁴² Jóllehet csak a szűk értelemben vett elbeszélő prózáról szólva írja mindezt, mégis több jel utal arra, hogy – miként Gyulai teljes egészében költészet-központú irodalom-felfogásában Aranya magyar irodalomtörténetcsúcs-teljesítménye – Mikszáthnál Jókai tölti be ezt a szerepet.

Hiszen Jókai nemcsak irodalmi termésével, nemzeti szellemével kapcsolódott metaforikusan az 1840-es évek nagyjaihoz, hanem ő maga is tevékeny részese volt ennek a körnek. Petőfi személyes jó barátjaként munkálkodott a forradalom ügyén, így metonimikusan is a fölülértékelt „dicső generáció” része, s – némileg továbbgondolva Mikszáth látensugalmazásait – annak utolsó, egyben tökéletesített alakja. Mindezt az is alá támasztja, hogy Mikszáth szövegeiben – már csak az időbeli távolság és a korosztály egymásra következése miatt is – Jókai két jelentősebb magyar irodalmi / eszmei / emberi forrásvidékhez is köthető, mint azok kikristályosodott „végpontja”.

Az egyik, eddig kevesebbet emlegetett írói leszármazás az a Jósika Miklós–Eötvös József–Kemény Zsigmond fejlődési vonal, mely minduntalan vissza tér Mikszáth Jókairól szóló írásaiban. Utóbbi, még Jókai nekrológjában is⁴³ megjelenő, lényegében a magyar elbeszélő próza fejlődését felvázoló koncepció a 19. századi magyar regényírás kialakulásának végpontjaként, legtökéletesebb produktumaként kezeli Jókai Mór életművét. Ennek leglényegesebb állomásai – a *Jókai Mór élete és korában* kiegészítve számos, a korban ugyancsak népszerű íróval (például Degré Alajos, Kuthy Lajos stb.)⁴⁴ – Jósika Miklós, Kemény Zsigmond és Eötvös József. Jókai regényírói kvalitásai ebből a perspektívából mindannyiuk „további fejlesztése”: értelmezésében Jósika, noha tudott fordulatoshelyzeteket teremteni, „Walter Scott-másoló” volt; Eötvösben rengeteg volt a velős gondolat, de túlzottan „szentimentális” regényeket írt; Kemény pedig, noha pszichológiai, lélekelemző készsége irigylésre méltó, sehogysémboldogult a meséléssel, cselekménybonyolítással: írásmódja „tömör, de nehézkes”.⁴⁵ Úgy tűnik, Mikszáth szövegei szerint egyfelől – ellentétben például a nép-nemzeti diskurzus Gyulai Pál félelezte kritikai gyakorlatával vagy a századforduló esztétizmusával szemben – mindenekelőtt a közönség körében elért siker a jó irodalmi mű legitimációja.⁴⁶ Másfelől az előbb felsorolt regényírókból (egyéb kiválóságai, nemes tulajdonságai ellenére) mind-mind hiányzott valami – legtöbb esetben a könnyed nyelvhasználat és meseszöveg –, amit Jókai szintetizálni tudott, s ami életművében, ha nem is maradéktalanul, de az olvasó számára egyértelműen jobban megvalósult.

41 „Hogy melyik volt a nagyobb a három közül, melyiknek milyen hely jut, milyen rang jár, a nyitott sírnál nem lehet azt eldönteni. A házasságot hét tél, hét nyár próbálja ki, a nagyságot száz tél, száz nyár.” *Uo.*, 597. Így Mikszáth a mindenkori olvasóikanonizációra és nemzeti emlékezetre bízta a nagy szerzők értékelését.

42 *Uó*, *A mi külön fejedelmünk. Csevegés Jókairól* [1887] = *Uo.*, 560.

43 *Uó*, *Jókai Mór halálára* [1904] = *Uo.*, 597.

44 *MKÖM* 18, 87–88.

45 *Uo.*, 87–88. és *Uó*, *Jókai Mór halálára* [1904] = *MIKSZÁTH, Cikkek, tárcák... i. m.*, 597.

46 MARGÓCSY István, *Mikszáth Kálmán irodalomszemlélete – elsősorban a Jókai-életrajz alapján*, *It*, 2016/2, 133.

A másik hipotetikus mikszáthi fejlődési vonal a már említett Petőfi–Arany-tenegely, amely nemcsak eszmei, a nemzeti szellem továbbvitele értelmében vezet Jókai felé, hanem irodalom-felfogásbeli referenciája is van. Jókai Mór regényírásának megítélésében már saját korában is konszenzus volt afelől, hogy művészetének legértékesebb eleme nyelvhasználata, mely egyesíti a művelt városi szóhasználatot a népiesség nyelvével,⁴⁷ s többé-kevésbé Mikszáth is ezt tartja a „Jókai-hatás” legfőbb elemének.⁴⁸ A Jókai-életrajzban meg is jegyzi, hogy ennek kimunkálásához kellett a korszaknépiesség-vitái is. Jókai–kinek népiesebb hangvétele eleinte nemigen illett a korszak szépprózájának még idegen mintákhoz kötődő divatjához – úgy járt, mint Lotus király a mesében:

„[...] éppen abban az irányban röpült két óriás szárnyú madár és súrolta meg a kocsi kerekeit, mire a zokaztán gurultak-gurultak hetedhét esteig. A két óriás madár Petőfi volt és Arany János, kik elementáris erővel vitték diadalra fönséges költészetükben az egyszerű népiességet s ezáltal utat nyitottak Jókainak is.”⁴⁹

Ha emellett tekintetbe vesszük annak az 1904-es polémia nak a kitételét, amelyet Mikszáth Ignotusnak írt válaszként, mivel a kritikus kifogásolta az az évi Almanach-előszó szecessziót és a modern hatásokat kárhoztató gondolatait – rögvest tisztul a kép. Mikszáth, mint máskor is, itt is a túlzott „póriasba hajló” népiesség és a magyartalan, „idegen hatások” közötti aranyközépszer mellett érvel: „[e]z megcsontosodott meggyőződés. De ez nem a népiesség glorifikációja. Arany Jánoson éppen úgy rajta van a magyar föld szaga, mint Petőfin vagy Vörösmartyn, pedig népies poéta csak a közbülső volt.”⁵⁰ Hosszan el lehetne időzni a mikszáthi népiesség-fogalom forrásvidékének felkutatásával, mindenesetre jelen dolgozatban az a lényegesebb momentum, hogy Mikszáth szóhasználatában a „népiesség” egy kissé túlzó, direkta népnyelvi furcsaságok, frivolitások kiaknázására (is) alkalmas beszédmódként jelenik meg. Noha a Jókai-életrajzban ebben a formájában már nem említi, 1904-es írásában egyértelműen Petőfi személyéhez köti – láthatóan negatív konnotációban.

Azon túl, hogy a fenti szöveghelyeken konkrét kapcsolatot, hatás-viszonyt tetelez Petőfi és Arany, valamint Jókai között, s látszen reflektál Petőfi és Arany népiesség-konceptiójának különbségeire,⁵¹ Mikszáthi tiszta irodalom-felfogásának egyik

47 Vö. GYULAI Pál: *Jókai legújabb regényei* [1869] = Gy. P., *Munkái III.*, Bp., Franklin-Társulat, [é. n.], 100–121.; PÉTERFY Jenő, *Jókai Mór* [1881] = P. J., *Válogatott művei*, Bp., Szépirodalmi, 1983, 603–632.

48 MIKSZÁTH Kálmán, *Jókai Mór halálára* [1904] = MIKSZÁTH, *Cikkek, tárcák... i. m.*, 598.

49 MKÖM 18. 90.

50 [MIKSZÁTH Kálmán]: *Irodalom és politika – Egy kis polémia*, *Az Ujság*, 1904. febr. 14., 7. (rovaton kívül, Scarron névjelzéssel) = MIKSZÁTH, *Cikkek, tárcák*, 1904. s. a. r. Hajdu Péter, 2011 [hálózatos kiadás], <http://mek.oszk.hu/10300/10329/10329.htm#4> (letöltve: 2018. 03. 10.).

51 Petőfi és Arany gyökeresen más népiesség-konceptiójáról lásd MILBACHER, *Az emlékezet balzsama... i. m.* 148–150.

alaptételét is körvonalazza. A minden tekintetben értett idegen hatások (külföldi írók témái, magyartalan nyelvhasználat, modernista irodalom hullámai, szecesszió stb.) alatt álló szerzőkkel szemben Mikszáth mindig is a magyar nemzeti szellemet és a művelt magyar nyelv használatát szorgalmazta, ugyanakkor óva intett a túlzott népiességtől, a nyelvjárárs-költészettől és a póriasság mélységeibe csúszó stilizációtól – ezzel kapcsolatos nézeteit számos Almanach-előszóban kifejtette.⁵² E két véglet közötti (de természetesen a magyar nemzeti szellem és nyelv felé hajló) irodalomszemléletnek, melynek szintén Jókai a tökéletes mintapéldája, úgy tűnik, Arany János szolgáltatta az egyik irodalomtörténeti alapját Mikszáth felfogásában is.

Mikszáth általános irodalomeszményét már többen megpróbálták értelmezni, Sánta Gábor például a következőképpen: „[...] hazai téma, valószerű történet, egyedi figurák, valamint grammatikai és stilisztikai értelemben egyaránt tiszta magyar nyelv.”⁵³ Margócsy István leginkább Jókai-életrajzra alapozott 2017-es tanulmánya mindezt jobban kifejti, rámutatva Mikszáth szemléletmódjának korábbi hazai mintáira. Értelmezésében azon túl, hogy Mikszáth reflexióiból ítélve az irodalom „[...] akkor működik igazán, ha alakjai és jelenetei a földön járó realizmus kereteit nem hagyják el [...]” s a szerző „[...] gesztusai, fogásai csak arra kellenek, hogy érzékletes kalandokkal és egyénített különösségekkel telítsék meg ezeket a »eleven« kereteket [...]”, Mikszáth általános irodalom-képzetét és irodalomtörténeti gondolkodását is a *mese* műfaji kerete határozza meg, melyben felértékelődik az előadás, elhitelesítés motívuma: az elbeszélés „hangja”, „zenéje”.⁵⁴

A Jókai-életrajz tanulságait összegezve Margócsy úgy véli, Mikszáth szóhasználatában két lényeges funkciója van általánosságban az irodalomnak: 1. a nemzeti szellem állandó reprezentálása, újratemtése mind a szerző, mind a befogadás szempontjából, valamint 2. derült élvezet, szórakozás, mulattatás, lelkesítés a mesemondás által.⁵⁵ Előbbi, a nemzeti ideológia és karakterológia szem előtt tartása szempontjából a nemzeti irodalom legtöbb nagy alakja (Petőfi, Arany vagy akár Kemény Zsigmond) – akár maguknak az irodalmi műveknek a kritikai számbavétele nélkül – magas polcon szerepel Mikszáth rendszerében. Ugyanakkor az utóbbi, a mulattatást, szórakozást felülértékelő maxima egy olyan, még a 19. század elejét idéző irodalomszemlélet továbbélése Margócsy szerint, melynek egészséges működését a zíró és a közönség közvetlen kapcsolata alapozza meg, illetve a melyben az irodalmi nyilvánosságba beérkező alkotások igazi értékét az olvasók körében szerzett népszerűség jelenti. Olyan irodalomszemlélet, amely helytelenítette „[...] a radikálisan egyénített műalkotásokat, valamint az általános érvényűként feltüntetett esztétikai normákat, s a kiépülő kritika intézményét mint közösségellenes individuális erőszakszervezetet utasította el [...]”.⁵⁶

52 Lásd az 1901., 1904., 1908. évi Almanach-előszókat: MIKSZÁTH: *Cikkek, tárcák...i. m.*, 770–777., 789–794., 807–811.

53 SÁNTA, *i. m.* 134.

54 MARGÓCSY, *i. m.* 130–131.

55 *Uo.*, 129–131.

56 *Uo.*, 134.

Így Mikszáth, akinek saját maga számára oly egyértelmű irodalomról alkotott eszméi szemben álltak mind a Gyulai Pál és Péterfy Jenő nevével fémjelezhető normatív kritikával, mind a kezdeti modernség esztétizáló hajlamával, saját nagyra becsült elődjével: Petőfivel és Jókaiival kerül egy platformra az intézményesített kritika heves elutasítása terén.⁵⁷ Innen nézve Mikszáth kirajzolódó irodalomtörténeti nagyelbeszélése egy, a konszenzuális – Toldy Ferenc munkásságától kezdve jól kimunkált –, „nyílt kánontól” részben eltérő „lappangó kánont”, még hozzá populáris kánont⁵⁸ hoz létre, amelynek végpontja és betetőzője Jókai Mór. Mozaikszerű irodalomtörténetének narrativizálását – ahogy Margócsy István szerint teljes irodalomszemléletét – a könnyen befogadható, felidézhető, ugyanakkor mitizálásra alkalmas *mese* műfaji keretei határozzák meg. Jókai Mór e mese főszereplője, akivel a magyar irodalomtörténet fejlődéstörténete a nemzeti eposz mint összegző nép-nemzeti műfaj megteremtése⁵⁹ helyett egy alternatív prózafejlődési sikertörténetbe fordul.

Összegzés

Mikszáth Kálmán irodalommal kapcsolatos reflexióinak elemzésével megkíséreltem felvázolni azt a mozaikszerű irodalomtörténeti nagyelbeszélést, amelyet a nemzeti irodalom nagyjaival foglalkozó Mikszáth-szövegek tükröznek. E narratíva és kánonkonstrukció lényeges eleme az 1840-es évek forradalmi generációjának felülértékelése és periodizációs kiemelése. Nézetem szerint Mikszáth írásaiban a nosztalgikusan szemlélt nagy nemzedék fejlődésének csúcsa Jókai Mór, a hozzá vezető úton pedig – más-más szempontból – fontos szerepe volt Petőfi Sándornak, Arany Jánosnak, valamint a nemzet más ikonjainak is (Eötvös Józsefnek és Kemény Zsigmondnak). Ugyanakkor ebből a fejlődéstörténetbe beleíródika Franklin-sorozat előszóiban kirajzolódó, a kánon peremére szorult szerzőket újra felfedező alternatív „regénytörténet” is. Így lesz Mikszáth töredékes irodalomtörténete olyan populáris, prózaközpontú üdvtörténet, amely arra hivatott, hogy kimunkálja Jókai Mór helyét a magyar nemzeti irodalom kánonában.

⁵⁷ *Uo.*, 135.

⁵⁸ „A nyílt kánon egy adott időszak meghatározó, alapjait tekintve iskoláskönyvekben lefektetett és egyéb eszközök által szintén terjesztett kánonát jelenti, mely [...] összefügg a különböző hatalmi pozíciókkal, és azok elképzeléseinek [...] megfelelően is formálódik.” Ehhez képest a lappangó kánon olyan alternatív kánonok összessége, amelyek a nyílt kánonstruktúrán kívül, a fölött léteznek. „Ide sorolható mindaz, ami az olvasóknak kedves, amit pihenésként, a karosszékben hátradőlve, vagy este, elalvás előtt az ágyban vesznek a kezükbe.” Lásd: SZAJBÉLY Mihály, *A nemzeti narratíva szerepe a magyar irodalmi kánon alakulásában Világos után*, Bp., Universitas, 2005, 83., 86.

⁵⁹ A nemzeti eposz megalkotásának korabeli törekvéseihez lásd DÁVIDHÁZI Péter, *Hunyt meszterünk. Arany János kritikus öröksége*, Bp., Argumentum, 1994, 113–184.

A nemzeti irodalom nagyelbeszélése Mikszáth Kálmánnál

Tanulmányomban azt vizsgálom, hogy Mikszáth Kálmán publicisztikai szövegeiben, valamint a Magyar Regényírók Képes Kiadása (Franklin-társulat) és az Egyetemes Regénytár Almanachja (Singer és Wolfner) Mikszáth által írt előszóiban miképp jelenik meg a magyar nemzeti irodalom képe. Hogyan jelennek meg Mikszáthnál a nemzeti irodalom nagyjai – Petőfi Sándor, Arany János és Jókai Mór –, illetve milyen reflexiók fogalmazódnak meg az írásokban a nemzeti irodalom fejlődését illetően. Hipotézisem szerint Mikszáthnak a magyar irodalom történetét mozaikszerűen megjelenítő nagyelbeszélésének főszereplője Jókai Mór, ő a magyar irodalmi fejlődés kvintesszenciája. A Jókaihoz vezető út kimunkálása azonban lehetőséget ad Mikszáthnak Arany János és Petőfi Sándor Jókai felőli értelmezésére, valamint a magyar populáris regényhagyomány kánonba emelésére.

The grand narrative of national narrative in Kálmán Mikszáth

My paper focuses on Kálmán Mikszáth's journalistic texts, together with his prefaces to the series Magyar Regényírók Képes Kiadása (Illustrated Editions of Hungarian Novelists, published by the Franklin-társulat) and Egyetemes Regénytár Almanachja (Almanach of the Universal Novel Library, published by Singer and Wolfner), exploring how Hungarian national literature is represented in them. How are the worthies of Hungarian national literature (Sándor Petőfi, János Arany and Mór Jókai) depicted, and what considerations are expressed in these writings in connection with the development of national literature. According to my hypothesis, the protagonist of Mikszáth's mosaic-like grand narrative about Hungarian literature is Mór Jókai, who represents the quintessence of the development of Hungarian literature. The path culminating in Jókai, however, provides an opportunity for Mikszáth to interpret János Arany and Sándor Petőfi from Jókai's direction, and to canonise the tradition of Hungarian popular novels.